

Нова українська школа

Оріон

Катерина Пономарьова

ЗБІРНИК ЗАВДАНЬ

4

КЛАС

для діагностувальних перевірок
з української мови
та читання

Відповідає чинним Типовим освітнім програмам НУШ і
Методичним рекомендаціям щодо оцінювання досягнень учнів

НА ПОЧАТКУ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

АУДІЮВАННЯ

1. Прослухай текст «КОЗАЦЬКІ ЧОВНИ».

2. Виконай завдання.

1. Познач, із чого козаки робили човни.

- А з очерету
- Б з деревини
- В з лози
- Г з металу

2. Познач, чому козацькі човни називалися чайками.

- А Вони нагадували форму чайки на воді.
- Б Мали гострі носи, як у чайки дзьоб.
- В Їх прикрашали пір'ям чайок.
- Г На носі човнів була вирізана з дерева чайка.

3. Познач, чому чайки мали переваги над морськими кораблями.

- А Вони були малопомітними.
- Б Швидше пливли.
- В Швидше будувалися.
- Г Їх не треба було розвертати, щоб змінити напрямок руху.

4. Познач, що робили козаки, щоб непомітно підпливти до ворога.

- А Маскували човни очеретом.
- Б Фарбували човни в малопомітний колір.
- В Обшивали човни шкірою.
- Г Перекидали човни й пірнали під них.

5. Запиши, які риси характеру мали запорозькі козаки.

Козаки були _____

6. Визнач і запиши тему цього тексту.

1. Артемко і Надійка поїхали до зоопарку. Діти були раді, бо там багато цікавих тварин. Артемко хотів пограти з кішкою, а Надійка хотіла пограти з собакою.

Артемко: Надійко, дай мені пограти з кішкою.

Надійка: Артемко, кішка не любить грати з дітьми.

Артемко: А чому?

Надійка: Кішка любить грати тільки з своїми друзями.

Артемко: Звісно, кішка любить грати з друзями, але чому вона не любить грати з дітьми?

Надійка: Кішка любить грати з дітьми, але тільки з дітьми, які люблять її.

Артемко: А я люблю її.

Надійка: Артемко, кішка любить грати з дітьми, але тільки з дітьми, які люблять її.

Артемко: Як це?

Надійка: Кішка любить грати з дітьми, але тільки з дітьми, які люблять її.

Артемко: Як це?

Надійка: Кішка любить грати з дітьми, але тільки з дітьми, які люблять її.

2. Поцікався в сузір'ях. Він хотів дізнатися, чому йому/їй бувають сни. А може, він/вона хоче побачити?

ДІАЛОГ

1. Артемко і Надійка діляться враженнями від екскурсії до зоопарку. Доповни діалог їхньої розмови. Прочитай репліки Артемка та придумай і запиши репліки Надійки.

Артемко: Надійко, тобі сподобалась екскурсія до зоопарку?

Надійка: _____

Артемко: А що було найцікавішим?

Надійка: _____

Артемко: Звичайно, лев дуже гарний. Але занадто гордий. На нас і уваги не звертав. А от мавпочки, то інша справа. Бачила, які вони грайливі?

Надійка: _____

Артемко: А як тобі павичі?

Надійка: _____

Артемко: Якщо чесно, то мені всі звірі дуже сподобалися.

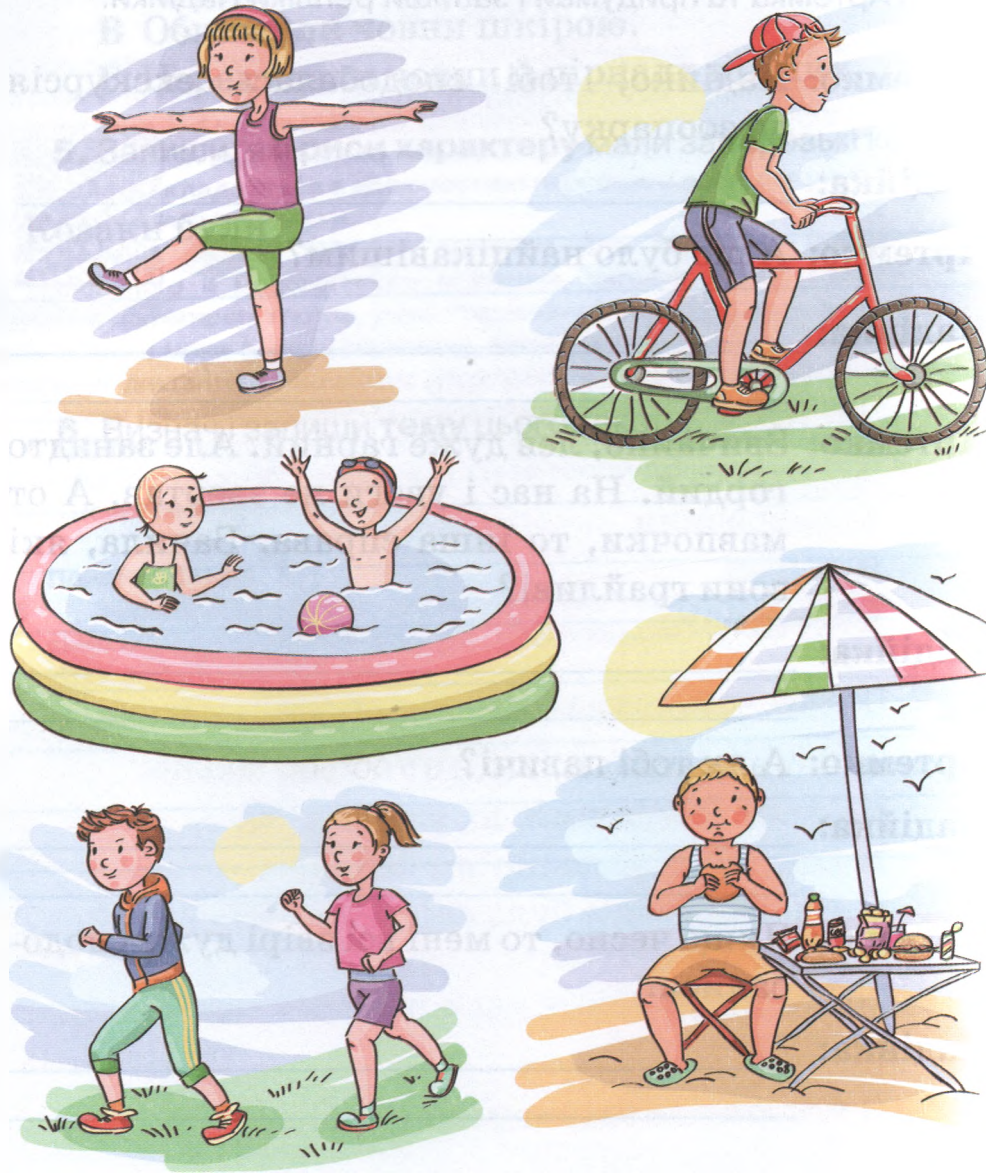
Надійка: _____

2. Поцікався в сусіда або сусідки по парті, чи доводилося йому/їй бувати в зоопарку. Які враження залишилися? А може, він/вона тільки мріє там побувати? Яких тварин хоче побачити? Складіть усно діалог вашої розмови.

УСНА РОЗПОВІДЬ

1. Розглянь малюнки. Добери дітям імена. Розкажи, хто дбає про своє здоров'я.

2. Розкажи, як ти дбаєш про своє здоров'я. Що робиш для загартування свого організму?

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ ВГОЛОС

1. Перед читанням тексту ознайомся зі значенням вислову.

Декларація прав людини — це документ, у якому викладено основні правила співіснування людей.

2. Прочитай текст.

НІХТО НЕ МАЄ ПРАВА ОБРАЖАТИ ЛЮДИНУ

Якось увечері прогулювався Маленький Чоловічок у сквері зі своїм собакою. Собака весело крутився по кущах. А Маленький Чоловічок радів теплому вечору. І раптом побачив, як через сквер біжить хлопчик, а за ним здоровенний дядько з палицею.

— Зупиніться! — крикнув Маленький Чоловічок до здорованя. Але той і не глянув у його бік. Тоді Маленький Чоловічок, не роздумуючи, кинувся йому під ноги — і той, великий, перекинувшись, полетів на землю...

— А це ще хто такий? — закричав він страшним голосом. — Та знаєш ти, що я з тобою зроблю?

Але Маленький Чоловічок не злякався.

— А чи знаєш ти, — грізно спитав він, — що написано в Декларації прав людини? Ніхто не має права ображати іншу людину, принижувати її і жорстоко поводитися з нею.

— У якій ще такій дикорації? — розгнівався дядько. — Цей негідник розбив м'ячем моє вікно, і я маю повне право розправитися з ним!

— Ви можете вимагати через суд, щоб його батьків примусили вставити нове скло, — уперто сказав Маленький Чоловічок. — Але ви не маєте права вдарити людину!

— А ось зараз побачимо, маю чи не маю!

Дядько замахнувся, щоб ударити Маленького Чоловічка. Але тут з-за кущів вискочив маленький собачка й гавкнув так, що той кинув палицю і заточився.

— Звідки я знав? — пробурмотів він. — Може, я цієї вашої дукпарації чи як там її... і в очі не бачив. Може, я взагалі неграмотний.

— Мій песик, — спокійно сказав Маленький Чоловічок, — теж не читав Декларації. Однак кинувся захищати мене, тому що знає: ніхто не має права кривдити людину...

За Андрієм Усачовим

РОЗУМІННЯ ПРОЧИТАНОГО ТЕКСТУ

Завдання до тексту

«НІХТО НЕ МАЄ ПРАВА ОБРАЖАТИ ЛЮДИНУ»

1. Розглянь малюнок. Знайди й підкресли в тексті уривок, у якому розповідається про те, що зображено на малюнку.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ МОВЧКИ

Прочитай текст.

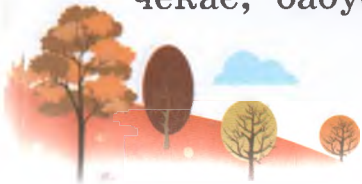
ПРО ХВОРОБУ НЕМИТИХ РУК

Жили на світі маленькі створіння, які називалися мікроби. Мікроб — означає такий малий, що без мікроскопа й не помітиш. Як і люди, ці створіння були добрими та злими, тільки про них говорили: шкідливі й корисні.

Я розповім про двох різних мікробів. Одного звали Кефірчик. Працював він на молокозаводі й був щирим, привітним і працьовитим. День і ніч клопочеться: з молока кефіру наробить, з вершків сметани наготує, йогурти різноманітні робити вміє, сирочки! Та все акуратно робить, примовляючи: «На здоров'я, люди, на здоров'я!».

Другого мікроба звали Дезик. А звали його так тому, що він був рідним братом хвороби дизентерії. Цей був сварливий, сердитий, роздратований, ледачий і нечупара. Завжди чимось незадоволений, і все йому хочеться якесь паскудство зробити.

Усі Кефірчика хвалять та в гості запрошують. А Дезика лають і проганяють. Розгнівався Дезик на людей: «Ну, я вам влаштую! Я вам покажу, який цей Кефірчик корисний». Та й побіг у молочний магазин. А туди саме кефір, сметану й сирочки солодкі завезли — усього допоміг Кефірчик на молокозаводі наготувати. Сидить Дезик, чекає. Коли це жінка з дівчинкою Олею заходить. А дівчинка — чемна та слухняна: поки мама продукти купує, спокійно чекає, бабусі якійсь сумку допомогла потримати.

«О ні, — думає Дезик, — надто вона вихована, нічого не вдасться».

Коли це вже інша жінка із хлопчиком Андрійком заходить. А хлопчик той на всі боки крутиться, голосно кричить, вередує, руками все підряд хапає. «Ось цьому я і влаштую неприємність», — зрадів Дезик та стриб Андрійкові на руки. А той і не помітив навіть, так додому мікроба і приніс. А вдома тільки в кімнату зайшов, уже сирок вхопив й обгортку знімає. Мама просить руки вимити, а він і слухати не хоче. Дезику ж тільки цього і треба: з рук немитих на сирок перебрався.

А на вечір в Андрія температура піднялася, живіт розболівся, навіть лікаря довелося викликати. Думав Дезик, що лікар приїде та мікроба Кефірчика сварити буде. А він лише прийшов, строго так Андрійка запитує: «А чи ти, Андрію, завжди руки перед їжею миєш?» Засоромився Андрійко, та все ж правду розповів. «Отож-бо й воно! — каже лікар, — десь мікроба шкідливого підчепив. А хвороба твоя називається “хворобою немитих рук”».

Цілий тиждень ліками та уколами Дезика проганяли. Натерпівся Андрійко, що й не сказати. І для себе вирішив: «Ніколи не їстиму брудними руками. Більше не стану жертвою шкідливого мікроба!»

За Світланою Шевченко

РОЗУМІННЯ ПРОЧИТАНОГО ТЕКСТУ

Завдання до тексту **«ПРО ХВОРОБУ НЕМИТИХ РУК»**

Виконай завдання.

1. Познач, які бувають мікроби.

- А добрі і злі
- Б акуратні й неохайні
- В корисні і шкідливі
- Г працьовиті й ледачі

2. Познач, чому розгнівався Дезик.

- А Бо люди його не любили.
- Б Його не запрошували в гості.
- В Люди його били й ображали.
- Г Люди його лаяли та проганяли.

3. Познач, як Дезик ставився до Кефірчика.

- А Заздрив йому.
- Б Дразнив його.
- В Хотів звинуватити у хворобі хлопчика.
- Г Заважав йому в роботі.

4. Познач, чому Дезик не причепився до Олі.

- А Вона його боялася.
- Б Вона була дуже вихована.
- В Оля проганяла Дезика.
- Г Оля мила руки.

5. Познач, кого звинуватив у хворобі хлопчика лікар.

- А Кефірчика
- Б Дезика
- В маму Андрійка
- Г Андрійка

6. Запиши, що робив у магазині Андрійко.

Андрійко в магазині

Handwriting practice lines consisting of multiple horizontal blue lines on a white background.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ З МОВИ

Варіант 1

1. Познач слово, яке має таку будову □□□□□.

- А звуки
- Б сходи
- В звірі
- Г стіна

2. Познач колонку, у якій записано **спільнокореневі** слова.

А вода	Б ліки	В лісовий	Г спати
завод	лікар	лісова	дрімати
водій	лікувати	лісове	куняти

3. Познач речення, у якому є прикметник **середнього** роду.

- А Дітей захопила цікава гра.
- Б Ось і закінчився останній урок.
- В У школу завезли нові парти.
- Г У Марійки було щасливе дитинство.

4. Прочитай текст. Познач його **тип**.

Восени клена не впізнати! Він палахкотить холодним яскравим полум'ям. Ніби вогнисті капелюшки, летить за вітром його листя. Жовтогарячим килимом вкриває землю.

- А розповідь
- Б опис
- В міркування
- Г есе

5. Прочитай речення. Підкресли слова, у яких **неоднакова** кількість букв і звуків.

Юля і Ярослав люблять проводити вільний час за комп'ютерними іграми.

6. Встав пропущені букви, дібравши **перевірні** слова.

з _ мля — _____

к _ слиця — _____

д _ мар — _____

ст _ лити — _____

т _ мніє — _____

н _ зенько — _____

7. Прочитай речення. Запиши над кожним словом, яка це **частина** мови.

У шість років малий Дениско пішов до школи.

8. Прочитай речення. Підкресли його **граматичну основу**.

Самотньо росте при дорозі кучерява калина.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ З МОВИ

Варіант 2

1. Познач слово, яке має таку будову .

- А дорога
- Б друзі
- В книжка
- Г сонце

2. Познач колонку, у якій записано **спільнокореневі** слова.

А розумний	Б регоче	В гора	Г школа
розумна	хихикає	горе	школяр
розумне	сміється	горіх	шкільний

3. Познач речення, у якому є прикметник **жіночого** роду.

- А У двір заїхав великий автобус.
- Б Ось і настали осінні холоди.
- В Українська мова дуже мелодійна.
- Г Учні вийшли на шкільне подвір'я.

4. Прочитай текст. Познач його тип.

В Україні є гори Карпати. Вони невимовно красиві. А скільки там цілющих трав! А яке повітря! Казкова природа гір нікого не залишає байдужим. Обов'язково побувайте в горах!

- А розповідь
- Б опис
- В міркування
- Г есе

5. Прочитай речення. Підкресли слова, у яких **неоднакова** кількість букв і звуків.

У п'ятницю Мар'янка з мамою і татом поїдуть у село до бабусі Марії.

6. Встав пропущені букви, дібравши **перевірні** слова.

кн _ жки — _____

м _ довий — _____

св _ сток — _____

бл _ зенько — _____

п _ сати — _____

в _ чоріє — _____

7. Прочитай речення. Запиши над кожним словом, яка це **частина мови**.

За літо малий Артемко підріс на два сантиметри.

8. Прочитай речення. Підкресли його **граматичну основу**.

Оленку радісно зустрічав її рудий собака.

5. Прочитай речення. Підкресли слова, у яких **неоднакова** кількість букв і звуків.

У п'ятницю Мар'янка з мамою і татом поїдуть у село до бабусі Марії.

6. Встав пропущені букви, дібравши **перевірні** слова.

кн _ жки — _____

м _ довий — _____

св _ сток — _____

бл _ зенько — _____

п _ сати — _____

в _ чоріє — _____

7. Прочитай речення. Запиши над кожним словом, яка це **частина мови**.

За літо малий Артемко підріс на два сантиметри.

8. Прочитай речення. Підкресли його **граматичну основу**.

Оленку радісно зустрічав її рудий собака.

У КІНЦІ ПЕРШОГО СЕМЕСТРУ

АУДІЮВАННЯ

1. Прослухай текст «ПРО СІЛЬ».

2. Виконай завдання.

1. Познач, чому їжу солять.

- А Без солі їжа несмачна.
- Б У продуктах немає солі.
- В Людському організму потрібна сіль.
- Г Сіль зберігає продукти.

2. Познач, звідки добувають кам'яну сіль.

- А з рослин
- Б з-під землі
- В з гір
- Г з річок

3. Познач, у якому вигляді піднімають сіль із шахти.

- А пластами
- Б великими кусками
- В дрібними кусками
- Г розмелену

4. Познач, чому не можна вживати неочищену сіль, добуту з морської води.

А Вона отруйна.

Б Вона брудна.

В Вона гірка.

Г Вона з водоростями.

5. Пронумеруй послідовність виконання робіт під час видобування солі з-під землі.

Вантажать великі куски солі на вагонетки.

Підрубують сіль врубовою машиною.

Пакують і відправляють у крамниці.

Відділяють сіль від пласта.

Піднімають із шахти великі куски.

Подрібнюють сіль у млині.

6. Запиши, скільки солі в організмі дорослої людини.

7. Напиши, коли з людського організму виділяється сіль.

8. Визнач і запиши **головну думку** цього тексту.

ДІАЛОГ

1. Візьми інтерв'ю в однокласника або однокласниці за поданими запитаннями.

1. Ким ти мрієш стати, як виростеш?
2. Як давно в тебе з'явилася ця мрія?
3. Яку роботу виконують люди цієї професії?
4. Чому тобі подобається ця професія?
5. Як ти досягатимеш своєї мрії?
6. Що ти вже зараз робиш для того, щоб твоя мрія здійснилася?

2. Уяви, що тобі потрібно взяти інтерв'ю в людини цієї професії, яку мрієш обрати. Які запитання ти їй поставиш? Запиши їх.

УСНА РОЗПОВІДЬ

Склади розповідь (6–7 речень) за одним із поданих початків.

У мене є менший братик. Його звати ...

У мене є старший брат. Його звати ...

Мою молодшу сестричку звати ...

Мою старшу сестру звати ...

Мені хотілося б мати братика.

Мені хотілося б мати сестричку.

Мені хотілося б мати братика і сестричку.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ ВГОЛОС

Прочитай текст.

НЕЧЕМНИЙ ГІСТЬ

Після спортивних змагань Ігор сказав Вікторові: «Знаєш, приходь до мене сьогодні десь о шостій вечора. Я тобі марки свої покажу й конструктор новий. Музику послухаємо».

Після сьомої години Ігор уже перестав чекати товариша. Але раптом пронизливо й сильно задзвенчав дзвоник. Поки Ігор, витираючи руки, ішов до дверей, хтось кілька разів, довго не відпускаючи, натискав кнопку дзвоника.

Це був Віктор. Він пройшов до кімнати, кинув свій мокрий плащ і кепку на крісло й оглядівся. Потім схопив модель вітрильника з письмового стола, натиснув на щоглу, і вона трохи хруснула. Ігор глянув перелякано, але нічого не сказав. А гість тим часом уже крутив у руках багатоколірну кулькову ручку. По черзі натискував яскраві кнопки й пробував кожний колір на наполовину списаному аркуші паперу, що лежав на столі.

Потім Віктор подався блукати по кімнатах. Він торкався кришталевої вази, картини на стіні, глиняного баранця із золотими різками. Баран йому не сподобався. Зате мамин столик викликав у нього особливий інтерес. Спочатку він відкрив парфуми. Перевернув їх і тряс над головою, поки не вилив майже половину. Потім тицьнув пальцем у коробочку з кремом. Понюхав його, сказав, що пахне суницею, і лизнув.

Тим часом Ігор закип'ятив чайник, приготував чай і запросив гостя до столу. Той критично оглянув чашку із чаєм, вазочку з варенням і попросив ковбаски або оселедчика із чорним хлібом. Ігор зробив бутерброд з ковбасою. Подав Віктору. А за оселедчика вибачився. Оселедців у холодильнику не було.

Наївшись і напившись досхочу, Віктор одяг плащ, узяв кашкета і рушив до дверей. Попрощавшись, сказав, що прийде ще завтра. Вийшовши з квартири, він гучно помчав сходами донизу.

За Беатою Бушелевою

РОЗУМІННЯ ПРОЧИТАНОГО ТЕКСТУ

Завдання до тексту «НЕЧЕМНИЙ ГІСТЬ»

1. Розглянь малюнок. Знайди й підкресли в тексті уривок, у якому розповідається про те, що зображено на малюнку.

2. Знайди й підкресли в тексті уривок, у якому сказано, що робив Віктор біля маминого столика.

3. Познач, для чого Ігор запросив до себе Віктора.

А Показати модель вітрильника.

Б Пригостити чаєм і варенням.

В Показати марки й конструктор.

Г Показати багатоколірну ручку.

4. Пронумеруй у клітинках послідовність дій Віктора у квартирі Ігоря.

Схопив модель вітрильника.

Тицьнув пальцем у коробочку з кремом.

Кинув мокрий плащ і кепку на крісло.

Відкрив мамині парфуми.

Крутив у руках багатоколірну ручку.

5. Покажи стрілочками, які риси характеру властиві кожному хлопчикові.

Ігор

вихованість
нахабство
щедрість
доброзичливість
неохайність
невдячність

Віктор

6. Як думаєш, чи запросить Ігор Віктора до себе ще раз? Поясни, чому так вважаєш. Запиши свою відповідь.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ МОВЧКИ

Прочитай текст.

ДРУГ

Як мухи на мед, злетілись у дворі дітлахи подивитись на новий Андрійків велосипед. Андрійко, наче довідкове бюро, відповідав на їхні запитання. Нарешті він неквапливо вмонтувався на сидінні, натиснув на педалі й закружляв по подвір'ю. Під'їхав до хлопців і пружно зіскочив. Першим до нього підійшов Бориско і по-хазяйськи поклав руки на руль.

— Дай пробіжусь.

Андрійко знав Бориска давно. Він був грубуватий, задирливий — ні перед ким не спасує. А ще він краще за всіх ходив на лижах. І тому кожен з хлопчаків хотів подружитися з ним. І Андрійко теж.

— На, катайся, — з радістю випустив Андрійко з рук велосипед.

Відтоді хлопці подружили. Бориско їздив напрощуд спритно. Він умів і ноги закидати на руль, і руками крутити педалі, як у цирку. Усі були в захваті від його витівок. І Андрійко щиро пишався своїм новим другом. Якось надвечір, коли вони каталися у дворі, Бориско несподівано сказав:

— Не подобається мені у дворі... Тут і розвернутися нема де. Гайда на дорогу, до пустиря.

— Далеко, — відповів Андрійко.

— Хіба то далеко? Та ми велосипедом за дві хвилини там будемо, — і Бориско так поблажливо глянув на друга, що той не міг більше опиратися.

— Їдь ти, а потім я, — великодушно запропонував Бориско. — Доїдеш до пустиря і назад.

Андрійко вже відкатався і йшов вулицею, а Бориско їхав. І раптом пронизливий вереск машини... Від жаху Андрійко завмер. Ще мить — і машина вдарила в заднє колесо велосипеда, а Бориско від поштовху полетів на асфальт...

Що було потім — Андрійко згадував, наче сон. Вони стояли посеред вулиці, звідкілясь позбігалися люди, вимахували руками, галасували. Бориско прикладав чиюсь хустинку до забитого коліна.

Коли минувся перший переляк, Андрійко почав розглядати свого понівеченого велосипеда. Він стримував сльози, але вони по-зрадницькому наворачталися на очі.

— Думаєш, мені не страшно? — тихо вимовив Бориско. — Знаєш, як коліно болить...

Андрійко співчутливо закивав головою.

Батькові Андрійко сказав, що з гірки впав. На тиждень йому заборонили гуляти у дворі.

І потяглися довгі сумні дні. Йому хотілося побачити Бориса, сказати, що він не прохопився і словом про їхню пригоду. Але Бориско не з'являвся.

І ось, нарешті, він побачив Бориска в гурті хлопців. Щиро всміхаючись, попрямував до нього. Але Бориско якось коротко кивнув йому й одвернувся.

А наступного дня Андрійко побачив з вікна, як Бориско надував нового футбольного м'яча малого Кузьми.

— Ставай! — наказав він Кузьці. І той підстрибом побіг до цегляної стінки гаража, яка слугувала за футбольні ворота. Кузьма був щасливий, що придбав собі друга...

Андрійко відійшов од вікна.

За Олегом Буценом

РОЗУМІННЯ ПРОЧИТАНОГО ТЕКСТУ

Завдання до тексту «ДРУГ»

Виконай завдання.

1. Познач, хто головний персонаж твору.

- А велосипед
- Б Андрійко
- В Бориско
- Г Кузьма

2. Познач, чому Андрійко одразу дозволив Борискові кататися на новому велосипеді.

- А Бориско був його давнім другом.
- Б Андрійко хотів подружитися з Бориском.
- В Андрійкові вже набридло кататися.
- Г Бориско міг відібрати велосипед.

3. Познач, коли Андрійко й Бориско подружилися.

- А Коли Бориско похвалив Андрійків велосипед.
- Б Коли Андрійко дозволив Борискові покататися на велосипеді.
- В Коли Андрійко погодився поїхати кататися на пустир.
- Г Коли Андрійко не розповів батькові про їхню пригоду.

4. Як думаєш, чому Андрійко відійшов од вікна?

- А Він позаздрив Кузьмі.
- Б Образився на Бориска.
- В Зрозумів, що втратив справжнього друга.
- Г Зрозумів, який Бориско насправді.

5. Покажи стрілочками, хто як постраждав унаслідок аварії на дорозі.

- Андрійко** •
- забив коліно
 - машина понівечила його велосипед
 - перелякався
- Бориско** •
- від поштовху полетів на асфальт
 - на тиждень йому заборонили гуляти у дворі

6. Пронумеруй у клітинках послідовність розгортання подій після пригоди на дорозі.

- Потяглися довгі сумні дні без Бориска.
- На тиждень Андрійкові заборонили гуляти у дворі.
- Нарешті побачив у гурті хлопців друга. Щиро всміхаючись, попрямував до нього.
- Андрійкові хотілося побачити Бориска, сказати, що він і словом не захопився про їхню пригоду.
- Щасливим став хлопчик Кузьма. У нього був новий футбольний м'яч. Він і допоміг йому придбати друга...
- Бориско якимось коротко кивнув Андрійкові й одвернувся.

7. Напиши, чому Андрійко погодився їхати на пустир.

8. Коли Андрійко зрозумів, що Бориско ніколи не був його справжнім другом і який він насправді? Запиши свою відповідь.

РОБОТА З МЕДІАТЕКСТОМ

1. Розглянь малюнки. Напиши, який напій тобі хотілося б скуштувати.

2. Прочитай на етикетках склад кожного напою. Напиши, який із них, на твою думку, найкорисніший. Поясни, чому так вважаєш.

3. Напиши, чи змінився твій вибір напою після прочитання етикеток. Поясни чому.

4. Зроби висновок, як треба обирати продукти, і запиши.

СПИСУВАННЯ ТЕКСТУ

Прочитай і спиши текст.

ГАДЖЕТИ

Ва(ж,ш)ко уявити сучасне ж(е,и)(т,тт)я без гаджетів. Смартфони, комп..ютери, планшети допомагають користуватися інт(е,и)рнетом, надс(е,и)лати л(е,и)сти ел(е,и)ктронн(е,о)ю пошт(е,о)ю, шви(д,т)-ко знаходити відповіді на будь-які зап(е,и)та(н,нн)я. Навіть дистанційно навчатися.

Усі гаджети дуже корисні. Але користуватися ними необхідно за потреби. (Не)можна замінювати гаджетами ігри з друзями, прогулянки та ж(е,и)ве спілкува(н,нн)я. Адже ви можете потрапити в комп..ютерну залежність. Тому частіше відкладайте гаджети й вихо(д,т)ьте надвір. Грайте в квача, хованки, фу(д,т)бол, дартс, бадмінтон. Катайтеся на в(е,и)лос(е,и)педі, рол(е,и)ках чи ск(е,и)йтборді.

ПИСЬМОВИЙ ТВІР

Напиши розповідь (6–7 речень) про свою **улюблену пору року**. Не забудь про заголовок.

Blank lined writing area for the student's response.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ З МОВИ

Варіант 1

1. Познач, у якому словосполученні іменник і прикметник — **середнього** роду.

- А безхмарне небо
- Б сонячний день
- В місячна ніч
- Г гострі ножиці

2. Покажи стрілочками **відмінок** кожного іменника.

у школі •	• Р.
білку •	• Д.
до міста •	• Зн.
учням •	• М.

3. Познач рядок, у якому всі іменники в **орудному відмінку** записано правильно.

- А душою, молодістю, надією, сілю
- Б душею, молодістю, надійою, сіллю
- В душою, молодістю, надійою, сіллю
- Г душею, молодістю, надією, сіллю

4. Познач словосполучення, у якому прикметник має **переносне** значення.

- А холодний вітер
- Б холодний камінь
- В холодний погляд
- Г холодний дощ

5. Перебудуй подані словосполучення так, щоб у них були **прикметники**.

Сік з яблук — _____

Гавкання собаки — _____

Тиша вранці — _____

6. Запиши подані словосполучення в **давальному** відмінку.

Чайна ложка, надокучлива муха, дерев'яна підлога, кам'яна сіль, пізня осінь, бурий ведмідь.

7. Утвори прикметники із суфіксами **-ськ, -зьк, -цьк** від поданих іменників і запиши.

Польща, завод, ткач, француз.

8. Прочитай речення. Встав пропущені закінчення в словах.

1. Земля оповита вечірн _____ тиш _____ . 2. Живемо з наді _____ на краще. 3. Туристи йшли вузьк _____

стежк _____ . 4. Бабуся пригостила нас трав'ян _____

ча _____ . 5. Туристи змокли під сильн _____ дощ _____ .

6. Помилку підкресли чорн _____ олівц _____ .

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ З МОВИ

Варіант 2

1. Познач, у якому словосполученні іменник і прикметник — жіночого роду.

- А підземний перехід
- Б широка дорога
- В скляні двері
- Г жовте світло

2. Покажи стрілочками **відмінок** кожного іменника.

гірку •	• Д.
у книжці •	• Зн.
пасажирам •	• Ор.
ручкою •	• М.

3. Познач рядок, у якому всі іменники в **орудному відмінку** записано правильно.

- А землею, любов'ю, мрійою, грушою
- Б землею, любов'ю, мрією, грушею
- В землею, любовью, мрією, грушою
- Г землею, любов'ю, мрією, грушею

4. Познач словосполучення, у якому прикметник має **переносне** значення.

- А тепла вода
- Б тепла куртка
- В тепла каша
- Г тепла розмова

5. Перебудуй подані словосполучення так, щоб у них були **прикметники**.

Полиця для книжок — _____

Заняття спортом — _____

Туман увечері — _____

6. Запиши подані словосполучення в **давальному** відмінку.

Запашна фіалка, права нога, маленька комаха,
білий лебідь, мікрохвильова піч, молодий кінь.

7. Утвори прикметники із суфіксами **-ськ, -зьк, -цьк** від поданих іменників і запиши.

Запоріжжя, село, козак, люди.

8. Прочитай речення. Встав пропущені закінчення в словах.

1. Вуж причаївся під зелен _____ кущ _____. 2. Салат заправили олі _____ і сіл _____. 3. За березов _____ га _____ тече річка. 4. Кроти живуть під земл _____. 5. Лисиця бігла за зайц _____. 6. За висок _____ огорож _____ росла яблуня.

У КІНЦІ ДРУГОГО СЕМЕСТРУ

АУДІЮВАННЯ

1. Прослухай текст «ПЕРШІ ЕЛЕКТРИЧНІ ТРАМВАЇ».

2. Виконай завдання.

1. Познач, де з'явився перший електричний трамвай.

- А в Уельсі
- Б у Берліні
- В у Парижі
- Г у Києві

2. Познач, як називались перші трамваї.

- А конки
- Б кінні вагони
- В кінні машини
- Г локомотиви

3. Познач, який основний недолік був у перших трамваїв.

- А незручність для пасажирів
- Б повільність руху
- В малий прибуток для власника трамваїв
- Г з кіньми було багато турбот і незручностей

4. Познач, чому в Києві кінні трамваї були невігідні.

А Конки швидко ламалися.

Б На київських пагорбах коні швидко втомлювались.

В Кияни надавали перевагу звичайним каретам.

Г Коні забруднювали місто.

5. Запиши, який важливий винахід для розвитку трамвайної справи зробив німецький інженер Вернер фон Сіменс.

6. Напиши, як поставилися кияни до електричних трамваїв.

7. Запиши, що започаткували українські інженери в трамвайній справі.

8. Визнач і запиши **головну думку** цього тексту.

ДІАЛОГ

1. Разом із сусідом або сусідкою по парті розгляньте малюнок. Розподіліть ролі й розіграйте діалог за малюнком і поданим початком.

Богдан: Привіт, Іринко!

Іринка: Привіт, Богдане! Ти у спортивний клуб?

Богдан: Так. А ти — у танцювальну студію?

Іринка: ...

2. Розпитай у сусіда або сусідки по парті, чи відвідує він або вона якийсь клуб чи студію. Чи подобається там займатися? А може, має бажання відвідувати якісь заняття? Складіть діалог вашої розмови.

УСНА РОЗПОВІДЬ

1. Розглянь малюнки. Розкажи, які вчинки дітей ти схвалюєш, а які — засуджуєш.

2. Пригадай і розкажи, які добрі справи ти зробив/зробила. За які вчинки тобі соромно?

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ ВГОЛОС

Прочитай текст.

СКУПИЙ

На околиці села жив Скупий. Посадив він у своєму садку виноград. Мало хто вирощував його в цих місцях. Люди дивилися на кущі винограду як на диковинку. Через два роки на кущах з'явилися перші грона. Налилися вони солодким соком.

Ішла повз виноградник мати з трирічним хлопчиком. Побачив хлопчик виноградні грона і питає:

— Мамо, що це таке?

— Виноград, — відповіла мати.

— А який він? — поцікавився хлопчик.

— Він солодкий. Немає ягоди, смачнішої за виноград.

Схотілося дитині винограду. Мати просить Скупого:

— Дайте, будь ласка, хоч одне гроно дитині, нехай покуштує.

Не дав Скупий дитині грона. А дав однісіньку ягідку, і то його очі спохмурніли: шкода було і ягідки.

Пішла мати з дитиною. А Скупий поставив навколо виноградника високий паркан. Закрив парканом не тільки виноградні кущі, а й будинок. Радий Скупий і спокійний: ніхто тепер не бачить його винограду, ніхто не попросить. Та не догледів, як одна виноградна гілочка повилася парканом, досягла вершини й зацвіла на ній. Зав'язалися виноградні грона на паркані, налилися солодким соком ягоди.

Знов дорогою йшла та сама мати з дитиною. Побачив хлопчик виноградні грона на паркані, зрадів:

— Дивіться, мамо, виноград. Чому він виріс так високо?

— Він не хоче, щоб його закривали від людей парканом.

— Які гарні ягоди! — промовив хлопчик.

Ці слова почув Скупий, що стояв за парканом. Він страшенно розгнівався навіть за те, що хлопчик побачив виноград. Від злості серце його розірвалося. Скупий помер.

Минув рік, пригріло весняне сонце, зазеленів виноград. Пагонам так хотілося до сонця, такий ненависний був високий паркан, що вони повалили його. Він упав на землю, і людям відкрилася чудова краса. Ягоди винограду виблискували під сонячним промінням. Люди прийшли на виноградник і стали господарями, а про Скупого назавжди забули.

За Василем Сухомлинським

РОЗУМІННЯ ПРОЧИТАНОГО ТЕКСТУ

Завдання до тексту «СКУПИЙ»

1. Розглянь малюнок. Знайди й підкресли в тексті уривок, у якому розповідається про те, що зображено на малюнку.

2. Знайди й підкресли в тексті уривок, у якому сказано, що сталося зі Скупим, коли він почув розмову хлопчика з мамою за парканом.
3. Познач, де Скупий посадив виноград.
А на околиці села
Б на городі
В у садку
Г за парканом

4. Познач, чому розірвалося серце Скупого.

- А Хлопчик образив його.
- Б Хлопчик зірвав гроно винограду.
- В Хлопчик побачив виноград.
- Г Хлопчик поламав паркан.

5. Пронумеруй у клітинках послідовність дій Скупого.

- Збудував високий паркан.
- Посадив кущі винограду.
- Дав хлопчикові однісіньку ягідку.
- Страшенно розгнівався на хлопчика.
- Не догледів, як гілочка повилася парканом.

6. Як думаєш, чому люди забули Скупого? Запиши свою відповідь.

Blank lined area for writing the answer to question 6.

ЧИТАННЯ ТЕКСТУ МОВЧКИ

Прочитай текст.

ЩАСЛИВИЙ ДЕНЬ

Сьогодні в мене день народження. Хіба ж є дні, кращі за цей? Мене вітатимуть удома, у школі, бабуся пиріг до класу принесе — пригощати моїх однокласників. Оля Нилівна неодмінно за нас погуляє.

А в неділю зійдуться до нас мої друзі — Сергійко.

Ромка, Наталка, будемо веселитися.

По дверях ляпають долоньки. Це Оля, моя сестричка, намагається відчинити двері. Гуде в замкову шпаринку:

— Мишко, ау!

Мама вмовляє її:

— Зачекай, Олечко, нехай Мишко поспить.

Сьогодні мені на другу зміну. Можна поніжитися в ліжку. Але мені зовсім не хочеться вилежуватися в такий день.

— Я не сплю! — гукаю. — Заходьте!

Двері розчиняються. Нікого не видно.

І раптом з-за дверей викочується цуценя. Хтось підштовхнув його до мене.

Воно дивиться на мене чорними очицями. Живе! Справжнісіньке!

Хіба може таке бути, щоб мені на день народження подарували цуценя?

Безліч разів я канючив: купіть цуценя! Та ліпше було мені про це й не говорити...

І ось — цуценятко!

Я кидаюсь до нього, хапаю на руки.

Мама й Оля причаїлися за дверима, в шпаринку підглядають.

Я одразу здогадався, біжу до них, цілую.

Мама каже:

— Татові дякуй. Примчав з відрядження удосвіта і цуценя привіз...

Тато на роботі. Коли він прийде, я подякую йому сто разів! Вибігаю на балкон, піднімаю цуценя високо вгору — дивіться всі!

І тут на подвір'ї знялося ревище. Я здригнувся. Хіба можна сьогодні плакати, в такий день?!

Мені взагалі якось не по собі, коли хтось плаче.

Пускаю цуценя на підлогу — і гайда на подвір'я.

Плаче Катя.

— Ти чому плачеш? — питаю дівчинку.

Вона вгамовується й понуро мовить:

— Я стрічку нову загубила. Тільки вчора купили. Всі куці обнишпорила — ніде нема.

Через якусь стрічку я нізащо не плакав би. Але Катю я розумію: всі в нашому будинку знають, що мама її сварить за найменшу дрібницю.

Я мчу додому, налітаю на маму.

— Катька стрічку загубила! Онде в дворі плаче. Буде їй дома!..

Мама дістає з шафи Олину стрічку — широку, в клітину.

Я за стрічку й до Каті. Та вона її і в руки не взяла.

— Зразу видно, що не моя, моя — блакитна...

Що робити? Галопом — до Наталки, моєї одно-класниці.

Наталка витягає всі свої стрічки, серед них є блакитні. Тепер ми йдемо до Каті разом.

Катя бере одну стрічку.

— Ця схожа... — одразу повеселішала вона.

Як гарно, коли ніхто не плаче. І цуценя дибуляє по квартирі. Бабуся приготувала смачний обід. І батьки мої чудові, і друзі. Ще й день народження в мене сьогодні!

Найщасливіша я у світі людина!

За Майєю Фроловою

РОЗУМІННЯ ПРОЧИТАНОГО ТЕКСТУ

Завдання до тексту «ЩАСЛИВИЙ ДЕНЬ»

Виконай завдання.

1. Познач, чим іменинник збирався пригощати однокласників.

А цукерками

Б тортом

В пирогом

Г печивом

2. Познач, хто купив хлопчикові цуценя.

А мама

Б Оля

В бабуся

Г тато

3. Познач, як ставився хлопчик до того, хто плаче.

А Не любив плаксивих.

Б Це його дратувало.

В Намагався заспокоїти.

Г Йому було якось не по собі.

4. Познач, якою була Олина стрічка.

А жовта

Б блакитна

В у клітинку

Г синя

5. Покажи стрілочками, хто мав такі імена.

Наталка •	• іменинник
Катя •	• сестра іменинника
Оля •	• друг іменинника
Сергійко •	• однокласниця іменинника
Роман •	• сусідська дівчинка
Мишко •	

6. Пронумеруй у клітинках послідовність розгортання подій у тексті.

- Я кинувся до цуценяти, хапаю на руки.
- Пускаю цуценя на підлогу — і гайда на подвір'я.
- Раптом з-за дверей викочується цуценя.
- Вибігаю на балкон, піднімаю цуценя вгору.
- По дверях ляпають долоньки сестрички.
- Я за стрічку й до Каті.

7. Як думаєш, чому хлопчик кинувся допомагати Каті?
Запиши свою думку.

8. Напиши, чому хлопчик почував себе найщасливішою у світі людиною.

РОБОТА З МЕДІАТЕКСТОМ

1. Ознайомся із цінами та знижками на велосипеди у магазині «Велоспорт».

У магазині "ВЕЛОСПОРТ" найкращі ціни на велосипеди!

Велосипед	Ціна	Ціна зі знижкою*
★ Для прогулянок	3300 грн	3000 грн
★ Спортивний	4200 грн	3800 грн
★ Гірський	5400 грн	4900 грн
★ Складаний	2600 грн	2400 грн

**Знижка діє тільки в понеділок.*

2. Напиши, який велосипед тебе зацікавив. Чому? Скільки він коштує?

3. Уяви, що батьки збираються купити тобі велосипед. У який день порадиш їм це зробити в магазині «Велоспорт»? Поясни чому.

СПИСУВАННЯ ТЕКСТУ

Прочитай і спиши текст.

(У)літку значно збільшу(є,ї)ть(с,ц)я загроза пожеж (у)лісі, полі, (на)луках. Тому (не)дозволя(є,ї)ть(с,ц)я ро(з,с)палювати бага(т,т)я (в)лісі, коли стоїть суха, сп(є,и)котна погода.

Тим, хто збира(є,ї)ть(с,ц)я ро(з,с)кладати вогнище, слід дотримуватись певних прав(є,и)л. Місце для нього треба обирати не ближче п'ят(ь)д(є,и)сяти метрів від хвойних д(є,и)рев. Щоб вогонь (не)розповсюджувався, місцевість довкола треба ро(з,с)чистити від сухої трави, гілок і обкопати або пр(є,и)сипати піском.

Згасле вогнище зал(є,и)ва(є,ї)ть(с,ц)я водою або зас(є,и)па(є,ї)ть(с,ц)я з(є,и)мл(є,ьо)ю чи піском. Щоразу, перед тим як покинути місце відпочинку, слід уважно перевірити, чи (не)зал(є,и)шились тліючі жаринки. Здебільшого саме вони стають причиною пожежі.

З книги-календаря «Дванадцять місяців»

ПИСЬМОВИЙ ТВІР

Чи хотілося б тобі **вирушити у подорож**? Куди саме і з якою метою? Напиши про це розповідь (6–7 речень). Не забудь про заголовок.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ З МОВИ

Варіант 1

1. Покажи стрілочками, які частини мови записано в кожному рядку.

Іде, сіяв, спить, подує.	•	•	займенники
Мені, тебе, вам, його.	•	•	числівники
Назад, ясно, завтра, зліва.	•	•	дієслова
П'ять, сорок, сьомий, сто.	•	•	прислівники

2. Познач речення, у якому всі числівники записано **правильно**.

- А До шістдесяти додати двацять — буде вісімдесят.
Б До шістдесяти додати двадцять — буде вісімдесят.
В До шістьдесяти додати двадцять — буде вісімдесят.
Г До шістидесяти додати двадцять — буде вісімдесят.

3. Познач **правильну форму займенника**, пропущеного на початку речення.

... була новенька вишиванка.

- А На йому
Б На нім
В Наньому
Г На ньому

4. Познач **граматичну основу** поданого речення.

Клен, вкритий багрянцем, стоїть на узліссі, як зачарований.

- А клен вкритий
Б клен стоїть
В клен зачарований
Г клен на узліссі

5. Встав пропущені букви в закінченнях дієслів.

Ми приход__мо в ліс у різні пори року. Допомага__мо тваринам узимку. Принос__мо їм корм.

6. Спиши речення, розкриваючи дужки.

1. (На)весні (на)галявині з'явилися підсніжники.
2. (У)садку (в)вечері тьохкав соловейко.
3. (З)ранку (з)листочків трави скочувалася роса.

7. Прочитай речення. Постав пропущені **розділові знаки**.

Сонце сьогодні не пекло а гріло рівно й ласкаво. Наталя Марійка і Катруся пішли до річки купатися.

8. Прочитай текст. Добери й запиши заголовок до нього.

— Павлику, — запитує Марійка, — а чому це ти, коли тирликаєш на своїй скрипці, обов'язково відчиняєш вікна?

— А це для того, щоб чули наші сусіди, — каже Павлик. — Усі вони збігаються і просять маму не примушувати мене більше грати.

Ой же любив Павлик грати на скрипці!

Микола Герасименко

ЗАСТОСУВАННЯ ЗНАНЬ З МОВИ

Варіант 2

1. Покажи стрілочками, які частини мови записано в кожному рядку.

Тебе, нам, нею, вами.	•	займенники
Вчора, внизу, добре, вбік.	•	числівники
Другий, тридцять, сто, сім.	•	дієслова
Несе, труть, поїду, спав.	•	прислівники

2. Познач речення, у якому всі числівники записано **правильно**.

- А Від п'ядесяти відняти двадцять — буде трицять.
Б Від п'ятидесяти відняти двадцять — буде тридцять.
В Від п'ятдесяти відняти двадцять — буде тридцять.
Г Від п'ятьдесяти відняти двадцять — буде тридцять.

3. Познач **правильну форму займенника**, пропущеного на початку речення.

... був віночок з маків і ромашок.

- А На їй
Б Наїй
В На її
Г На ній

4. Познач **граматичну основу** поданого речення.

Лісова галявина, наповнена запахом квітів, вабила до себе бджілок.

- А галявина наповнена
Б галявина вабила
В вабила бджілок
Г вабила до себе

5. Встав пропущені букви в закінченнях дієслів.

Ми турбу__мось про природу. Не лама__мо дерев і кущів, сад__мо квіти.

6. Спиши речення, розкриваючи дужки.

1. Дмитрик (у)чора побував (у)зоопарку. 2. (По)дорозі (по)переду нас рухалася вантажівка. 3. (На)решті ми поїхали (на)озеро.

7. Прочитай речення. Постав пропущені **розділові знаки**.

У садку дозрівали яблука груші і сливи. Плоди на деревах були красиві але кислі.

8. Прочитай текст. Добери й запиши заголовок до нього.

Прийшов один господар з міста, дає своєму синові бублика та й каже:

— На, Васильку, та поділися з Івасиком по щирості.

— Як же то по щирості? — питає Василько.

— А так, синку, — каже батько, — як переломиш бублика, то більшу частину даси Івасикові, а собі залишиш меншу. Ото й зветься — по щирості ділити.

— Е, — каже Василько, — то дайте, тату, бублика Івасикові: нехай він ділить по щирості!

За Оленою Пчілкою

Додаток 1

Інформація для вчителя/вчительки

У посібнику пропонується дидактичний матеріал для діагностувальних перевірок навчальних досягнень учнів 4 класу з української мови та читання, що передбачені в «Методичних рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4-х класів закладів загальної середньої освіти», затверджених наказом МОН України від 13 липня 2021 р. № 813.

Відповідно до цього документа та Свідоцтва досягнень учнів 3–4 класів у 4 класі рекомендуємо такі види перевірок з української мови та читання:

№	Види перевірок	На початку навчального року	У кінці I семестру	У кінці II семестру
1	Аудіювання	1	1	1
2	Діалог	1	1	1
3	Усний переказ	1	1	1
4	Усна розповідь	1	1	1
5	Читання вголос	1	1	1
6	Читання мовчки	1	1	1
7	Розуміння прочитаного тексту	2	2	2
8	Робота з медіатекстом	—	1	1
9	Списування	1	1	1
10	Диктант	1	1	1
11	Письмовий переказ	1	1	1
12	Письмовий твір	—	1	1
13	Застосування знань з мови	1	1	1

Діагностувальні перевірки **на початку навчального року** призначені для виявлення стартових навчальних досягнень четвертокласників. Проводити їх рекомендуємо в другій половині вересня впродовж 2–3 тижнів.

Метою перевірок **у кінці кожного семестру** є виявлення результатів навчання учнів за відповідний період. Розпочина-

ти ці перевірки радимо не пізніше ніж за 3–4 тижні до завершення семестру.

Фронтально (одночасно для всіх учнів) здійснюються такі види перевірок: аудіювання, читання мовчки, розуміння тексту (прочитаного мовчки), робота з медіатекстом, списування, диктант, письмовий переказ, письмовий твір, застосування знань з мови.

Індивідуально проводиться перевірка діалогу, усного переказу, усної розповіді, читання вголос, розуміння тексту (прочитаного вголос).

Усні перевірки (діалог, усний переказ, усна розповідь та читання вголос) рекомендуємо проводити впродовж 3–4 тижнів, заслуховуючи й оцінюючи на кожному уроці української мови та читання діалоги 1–2 пар учнів та/або усні перекази текстів, усні розповіді, читання вголос 1–2 учнів. Результати кожного із цих видів перевірок фіксуються впродовж цих тижнів поступово.

Письмові перевірки радимо проводити впродовж трьох тижнів, щоб не переобтяжувати учнів щоденними перевірними роботами. Наприклад, на першому тижні здійснити перевірку аудіювання та списування тексту, на другому — перевірити застосування знань з мови й написати переказ, на третьому — диктант і письмовий твір.

Додаток 2

Тексти для аудіювання

(Звертаємо увагу: аудіозапис поданих текстів можна прослухати, скориставшись QR-кодами на с. 1, 20, 42).

Текст 1 (на початку навчального року)

КОЗАЦЬКІ ЧОВНИ

Перший український флот був створений запорозькими козаками. Складався він не з великих морських кораблів, а дерев'яних човнів.

У часи Запорозької Січі в пониззі Дніпра росло багато могутніх дерев. Саме з них козаки будували великі веслові човни. Вони були вузькими, довгими й легкими в русі. Їх називали чайками, мабуть тому, що були обшиті просмоленими снопиками очерету і зовні нагадували птахів, котрі, склавши

крила, погойдувалися на хвилях. Порожнистий очерет додавав човнам плавучості.

Чайка мала перевагу над морським кораблем — коли виникала потреба швидко змінити напрямок руху, її не потрібно було розвертати. Гребці просто пересідали на лавах і вже за секунду гребли у зворотному напрямку, тому що корма (задня частина човна) і ніс (передня його частина) у чайки були однаково гострі.

На подив професійних мореплавців, чайки успішно перетинали Чорне море. Свіжий вітер підганяв кілька сотень козацьких чайок, і вони швидко й несподівано підпливали до ворожих міст. Козаки руйнували захоплені міста, визволяли з полону українців і поверталися з ними додому, на Січ.

До речі, винайшов і першим побудував чайки гетьман з Канева Самійло Кішка. Він мріяв про справжній козацький флот, який би вільно плавав Чорним морем.

Козаки виявляли велику винахідливість і здійснювали різні бойові маневри. Щоб непомітно підпливти до ворога, вони перекидали човен догори дном і з боків мотузками прив'язували каміння. Тоді човен занурювався під воду. Козаки пірнали під човен. Там зберігалось повітря, і вони мали чим дихати. Перевернуті човни пливли за течією. У потрібному місці козаки перерізали мотузки, каміння падало, і човни виринали на поверхню. Козаки вискакували з-під них і зненацька вривалися у фортецю. Несподіваність забезпечувала перемогу.

Сміливість і винахідливість запорозьких козаків визнавали навіть вороги. Турецький історик Нейлі писав, що «ці сіромахи завдяки своїй хоробрості та вправності в морських боях не мають собі рівних в усьому світі». (285 слів)

За Галиною Волошиною

Текст 2 (у кінці I семестру)

ПРО СІЛЬ

Чому їжу солять? Скажеш, тому, що без солі їжа несмачна? Правильно. Та не тільки в цьому річ. Людині сіль дуже потрібна, вона без неї довго не проживе.

Сіль є майже в усьому, що ми їмо: і в моркві, і в м'ясі, і в молоці. Навіть у яблуці. Але нам цього замало — в їжу треба ще додавати солі.

Звідки ж береться сіль, яку купують у крамниці?

Чи не добувають її з рослин? Ні, це було б дуже важко. Можна значно простіше дістати сіль. Її дуже багато і на землі, і під землею, і у воді.

Під землею вона лежить пластами, як кам'яне вугілля. Така сіль зветься кам'яною. У нас її багато на Донбасі.

Щоб видобути кам'яну сіль, копають шахту — дуже глибокий колодязь, від якого під землею по соляному пласту прокладено коридори. Сіль лежить під землею дуже товстими пластами, заввишки метрів 20–30.

Опускають у шахту машину, яку називають врубовою. Вона врубуеться у пласт, робить у ньому довгу щілину. Підрубану сіль легше відділити від пласта. Великі куски кам'яної солі вантажать на вагонетки, й електровоз доставляє їх до підйомника.

Підйомник підймає сіль на поверхню землі. Там великі куски кам'яної солі подрібнюють, а потім розмелюють у млині. Залишається тільки запакувати сіль і відправити у крамниці.

Та не тільки під землею добувають сіль. Ти ж знаєш, що море солоне. Якщо довго кип'ятити в казані морську воду, вона перетвориться на пару, і на дні казана залишиться жменька солі. Тільки ця сіль гірка. Треба її ще очистити, щоб вона була придатна для їжі.

У солоних озерах добувають сіль, яку очищати не треба. Там сіль не гірка.

А знаєш, скільки в кожному з нас солі? У дорослої людини в крові, у м'язах і кістках — понад пів кілограма солі. Коли ти плачеш або пітнієш, із твого організму виділяється і сіль. Тому запас її треба постійно поповнювати. (298 слів)

За Олександром Івичем

Текст 3 (у кінці II семестру)

ПЕРШІ ЕЛЕКТРИЧНІ ТРАМВАЇ

Електричні трамваї — звичний для нас міський транспорт. Але він має свою цікаву історію.

Перші трамваї з'явилися ще 200 років тому на Британських островах, в Уельсі. Вони були на кінній тязі й називалися

кбнками. На відміну від карет конки рухалися по рейках і тягнули за собою важкі металеві вагони.

Основна вада конки полягала в незручній експлуатації тварин. Коні могли працювати лише кілька годин на добу, потребували утримання та догляду й залишали після себе бруд, який потрібно було прибирати.

З винайденням парового двигуна на зміну «кінним машинам» прийшли локомотиви на паровій тязі. Та значно більші можливості для розвитку цього виду транспорту з'явилися після появи електричного струму.

Електричний трамвай був створений відомим німецьким винахідником Вернером фон Сіменсом. У 1881 році його фірма відкрила перше у світі трамвайне сполучення в Берліні. Того самого року електричні потяги стали курсувати вулицями Парижа.

Перший в Україні трамвай з'явився в Києві через 11 років. Його творцем був інженер і бізнесмен Аманд Струве.

Поява електричного трамвая в Києві стала можливою завдяки звичайному курйозу. Спочатку Струве створив у місті конку — трамвай на кінній тязі. Але перший рік експлуатації цього виду транспорту завдав винахідникові великих збитків. На крутих київських пагорбах коні швидко втомлювалися і не могли тягнути важкі вагони з пасажирами. За день роботи кінного трамвая на ньому змінювали до 10 тварин.

Тоді Аманд спробував використати на складних ділянках паровий трамвай, але й він не обійшовся дешевше. Після цього бізнесмен вирішив запустити вулицями Києва електричний трамвай.

Кияни пишалися такою подією — то був перший електричний трамвай на території України. Нововведення швидко завоювало популярність серед жителів міста.

Скоро українські інженери почали диктувати моду в трамвайній справі. У столиці України вперше було пущено здвоєний трамвай, а пізніше — тролейбус. Три підряд зчеплені вагони теж уперше з'явились у Києві.

Ідею створення міського електротранспорту швидко підхопили інші міста України. (298 слів)

(За матеріалами інтернет-ресурсу)

Тексти для усних переказів

Текст 1 (на початку навчального року)

ПОМІДОРИ

Як відомо, цей овоч має дві назви. Яка з них правильна: помідор чи томат? Назву томат він дістав у себе на батьківщині, у країні Перу.

Перші томати, привезені іспанцями в Європу, мали жовті плоди. На сонці вони світилися, немов золоті. За це італійці назвали їх помодоро. Дослівно — золоте яблуко. Спочатку томатами із жовтими й червоними плодами прикрашали клумби. Ніхто не наважувався їх покуштувати. Сміливці виявилися серед португальців. Покуштували, і золоте яблуко сподобалось. Із того часу почалося переселення помідорів із саду на город, а потім і в поле. (88 слів)

Текст 2 (у кінці I семестру)

ОГІРКИ

Близько шести тисяч років люди використовують ці овочі в їжу. Батьківщина їх — Індія. Там дикі огірки ростуть у лісі, обвиваючи дерева.

У Китаї та Японії поширені довжелезні огірки — до півтора метра. У Криму росте так званий пирскач. Достигаючи, він вистрілює насінням на відстань понад дванадцять метрів.

Огірки не мають особливої поживної цінності. Та роль їх у харчуванні досить помітна. Вони стимулюють виділення шлункового соку, необхідного для перетравлення їжі. Огірки є корисною і смачною приправою до м'ясних і рибних страв. У лікувальному харчуванні їх з успіхом використовують при ожирінні. (89 слів)

Текст 3 (у кінці II семестру)

РОЗУМНИЙ ПЕС

Один пес при звичаївся ходити за пиріжками. Хазяїн дає йому гроші, а він візьме їх у зуби й біжить на базар. Покладе

перед продавчиною, а та дає песику пиріжок. Так уже звикли і песик, і жінка.

Одного разу в жінки стояла черга. Вона взяла від песика гроші, а пиріжка забула дати. Пес почекав, почекав та й побіг додому.

Наступного дня він знову прибіг. Поклав гроші. Жінка хотіла взяти їх, а пес загарчав. Продавчиня відступилась. Знову хотіла взяти гроші, пес ще дужче загарчав. Жінка подала йому пиріжка. Песик вхопив його і побіг додому, а гроші залишив на землі.

З того часу пес не давав гроші, поки не одержував пиріжка.
(99 слів)

Додаток 4

Тексти для диктантів

Текст 1 (на початку навчального року)

НА РИБОЛОВЛІ

Минулими вихідними я з татом був на риболовлі. Вставати нам довелось до світанку.

Озеро ще спало, коли ми сіли в човен і впливли на його середину. Над водою стелився густий сивий туман. Лагідне сонячне проміння ледь пробивалось крізь нього.

Тато розповідав мені, як правильно насаджувати черв'ячка, закидати вудку. У мене все непогано виходило. Відерце швидко наповнювалось. Риба ловилася різна. Попадались карасі, краснопірка і навіть кілька сомів. Смачна буде юшка!

(71 слово)

Текст 2 (у кінці I семестру)

ДЖУРА

Запорожці мали дуже гарний звичай залучати молодь до козацької справи ще з дитинства. Біля всякого статечного козака був один молоденький хлопець або кілька. Вони звалися джурами. Джура доглядав за конем і зброєю свого наставника, супроводжував його в походах. Навіть у боях ставав у пригоді.

Цим хлопцям доводилось під час свого юнацького життя зазнавати всяких пригод і небезпеки. Коли ставали дорослими, вони вправно володіли рушницею і шаблею, розумілися у військовій справі. Згодом джури ставали найзавзятішими козаками. (76 слів)

За Анатолієм Кащенко

Текст 3 (у кінці II семестру)

ПРО АКУРАТНІСТЬ

Ми не питаємо тебе, чи прибираєш ти свою кімнату. Ми знаємо, що кожен хлопець і кожна дівчинка можуть покласти свої речі на місце. Можуть підмести підлогу, винести сміття, поливати квіти, вигулювати собаку, погодувати кішку. Але ми знаємо дітей, які вміють значно більше.

Акуратна та дитина, яка завжди додержується порядку. Вчасно й ретельно все виконує, ніколи не запізнюється на уроки. Щоденно чистить взуття й одяг, піклується про гігієну свого тіла. У неї охайні зошити, книжки.

Чи вважаєш ти себе акуратним чи акуратною? Намагайся робити так, щоб бути таким або такою. (91 слово)

Із книжки «Журавлик»

Додаток 5

Тексти для письмових переказів

Текст 1 (на початку навчального року)

БАТЬКО І ДІТИ

Діти часто сварились між собою. Батько велів їм у злагоді жити. Однак вони не слухались його.

Якось батько покликав дітей і дав старшому синові різочки, щоб той зв'язав з них віника. Потім запропонував кожному синові зламати його. Як не старалися сини, але переламати віника ніхто не зміг. Батько віника розв'язав і дав ламати кожному синові вже окрему різочку. Легко зламали діти різочки.

Тоді батько пояснив. Якщо вони будуть жити у злагоді, триматись один одного, як ті різочки у вінику, ніхто їх не осилить і не переможе. (89 слів)

З народної казки

Текст 2 (у кінці I семестру)

КОМУ ЩО СМАЧНІШЕ

Діти влаштували на дереві годівницю для пташок. Щодня приносили соняшникове насіння, пшеницю, крихти хліба. А синичкам — шматочок сала. Ось і сьогодні повісили сало на ниточку.

Малому Дмитрикові дуже хотілося побачити, як снідає синичка. Сів він біля вікна і дивиться. Прилетіла синичка, сіла біля шматочка сала й дзьобає. Дзьобне і защебече. Дзьобне і защебече.

Захотілось Дмитрикові принести синичці чогось ще смачнішого. Він дуже любив вареники із сиром. Приніс Дмитрик вареника і поклав на годівницю. Не знав хлопчик, що синички вареників не їдять. (84 слова)

За Василем Сухомлинським

Текст 3 (у кінці II семестру)

ДОБРА СПРАВА

Якось ми всім класом пішли до лісу. Захотілося побути на природі, подихати свіжим повітрям.

Та коли зайшли в ліс, то розчарувалися. Нас дуже вразило те, яким засміченим, непривабливим він був. Усі почали обурюватися. А потім вирішили: від наших слів нічого в лісі не зміниться. І взялися за прибирання. Пластикові пляшки й металеві банки зібрали в мішок, щоб викинути в контейнер для сміття. Папір і сухі гілки спалили на вогнищі. Через пів години ліс довкола став чистим і привабливим.

Усі були горді за свій вчинок. Здавалося, що ліс нам усміхався. (90 слів)

Із журналу «Барвінок»

ЗМІСТ

На початку навчального року	1
Аудіювання	1
Діалог	3
Усна розповідь	4
Читання тексту вголос	5
Розуміння прочитаного тексту	6
Читання тексту мовчки	8
Розуміння прочитаного тексту	10
Списування тексту	12
Диктант	14
Письмовий переказ	15
Застосування знань з мови	16
У кінці першого семестру	20
Аудіювання	20
Діалог	22
Усна розповідь	23
Читання тексту вголос	24
Розуміння прочитаного тексту	25
Читання тексту мовчки	27
Розуміння прочитаного тексту	29
Робота з медіатекстом	31
Диктант	33
Списування тексту	34
Письмовий переказ	36
Письмовий твір	37
Застосування знань з мови	38
У кінці другого семестру	42
Аудіювання	42
Діалог	44
Усна розповідь	45
Читання тексту вголос	46
Розуміння прочитаного тексту	48
Читання тексту мовчки	50
Розуміння прочитаного тексту	52
Робота з медіатекстом	54
Диктант	55
Списування тексту	56
Письмовий переказ	58
Письмовий твір	59
Застосування знань з мови	60
Додатки	64